

კონფერენციის შრომები

ბაკურ ლილუაშვილი

# ნაცვალგების პრინციის პრობლემა საქართველოში უცხო ქვეყნის სასამართლო გადაწყვეტილებათა ცნობა-აღსრულებისას

## ბაკურ ლილუაშვილი

სამართლის დოქტორი,  
ევროპის უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი,  
სამართლის მეცნიერთა კავშირის წევრი

### საკვანძო სიტყვები: პრინციპი, ნაცვალგება, ცნობა-აღსრულება

დღევანდელ პირობებში, როდესაც ასე ფართოა საქართველოს ფიზიკური და იურიდიული პირების სამართლებრივი ურთიერთობები უცხო ქვეყნის შესაბამის პირებთან, განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს საერთაშორისო სამოქალაქო პროცესის არსი და მიზნები. როგორც ცნობილია, უცხოელები სარგებლობენ ისეთივე სამოქალაქო-საპროცესო უფლებებით და მოვალეობებით, როგორითაც ჩვენი ქვეყნის მოქალაქეები და იურიდიული პირები. კერძოდ, საქართველოს საერთაშორისო კერძო სამართლის შესახებ კანონის 57-ე მუხლის თანახმად: „უცხო ქვეყნის მოქალაქეების და იურიდიული პირები, აგრეთვე მოქალაქეობის არ მქონე პირები სამოქალაქო პროცესში საქართველოს ტერიტორიაზე სარგებლობენ ისეთივე სამართლებრივი გარანტიებით, როგორითაც საქართველოს მოქალაქეები და იურიდიული პირები“.

შიდაეროვნული სამოქალაქო პროცესი, ასევე საერთაშორისო სამოქალაქო საპროცესო სამართალი, ეფუძნება გარკვეულ პრინციპებს. მაგ. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო სამართლისთვის ცნობილია ისეთი ფუძემდებლური პრინციპები, როგორცაა დისპოზიციურობის პრინციპი, შეჯიბრობითობის, მხარეთა თანასწორობის, საქვეყნობის, უშუალობის და სხვ. პრინციპები. ერთი უნდა აღვნიშნოთ, რომ აღნიშნული პრინციპები მსოფლიოს აბსოლუტური უმრავლესობის ქვეყნების სამოქალაქო პროცესისათვის არის დამახასიათებელი. თემის მიზნიდან გამომდინარე, ჩვენ მათ განხილვას არ შევუდგებით.

ზემოთ აღნიშნული პრინციპები მოქმედებს სამოქალაქო სამართალწარმოებაში მონაწილე ყველა მხარის მიმართ, იქნება ეს მოსარჩელე, მოპასუხე, თუ მესამე პირები, დამოუკიდებელი მოთხოვნით ან

## კონფერენციის შრომები

დამოუკიდებელი მოთხოვნის გარეშე, უფლებამონაცვლები და ა.შ. უნდა აღვნიშნოთ, რომ როდესაც სამოქალაქო საქმის წარმოება მიმდინარეობს საქართველოს სასამართლოში, არა აქვს მნიშვნელობა, დავის განხილვაში არსებობს თუ არა „უცხოური ელემენტი“. იმისთვის, რომ მათზე გავრცელდეს დასახელებული პრინციპები.

### საერთაშორისო სამოქალაქო საპროცესო სამართლის პრინციპები

გარკვეულად განსხვავებულ პრინციპებზეა დამყარებული საერთაშორისო სამოქალაქო საპროცესო სამართალი. რაც თავის მხრივ განსაკუთრებით წარმოჩნდება საქართველოში უცხო ქვეყნის სასამართლო გადაწყვეტილებათა ცნობა-აღსრულების პროცესში. იგი თავის მხრივ, ჩვენი ქვეყნის კანონმდებლობიდან გამომდინარე ორგანულ კავშირშია როგორც საქართველოს საერთაშორისო კერძო სამართალთან, ასევე საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო სამართალთან. ამავე დროს, მისთვის დამახასიათებელი სპეციფიკური ნიშან-თვისებებისგან გამომდინარე, გააჩნია თავისი პრინციპები, რომლებსაც იგი ემყარება. შეიძლება ითქვას, რომ საერთაშორისო სამოქალაქო საპროცესო სამართალი წარმოადგენს სამართლის იმ ნორმათა ერთობლიობას, რომელთა მეშვეობით შესაძლებელია საერთაშორისო კერძო სამართლებრივი ურთიერთობებიდან წარმოქმნილი საქმეების განხილვა საქართველოს სასამართლოებში, ასეთი კატეგორიის საქმეთა თავისებურებების გათვალისწინებით.<sup>1</sup>

საერთაშორისო სამოქალაქო საპროცესო სამართლისათვის დამახასიათებელია შემდეგი ძირითადი პრინციპები: ა) თანასწორობის პრინციპი; ბ) ნაცვალგების პრინციპი; გ) სასამართლოს ქვეყნის კანონი (*lex fori*) და დ) სამართლებრივი კვალიფიკაციის პრინციპი.

განსახილველი საკითხიდან გამომდინარე, განსხვავებით ნაცვალგების პრინციპისა, თითოეულ ზემოთ აღნიშნულ პრინციპს განვიხილავთ მოკლედ.

თანასწორობის პრინციპი – შეიძლება ითქვას ამოსავალი პრინციპი საერთაშორისო სამოქალაქო საპროცესო სამართალში. პირველ რიგში უნდა აღვნიშნოთ, რომ ამ პრინციპზეა აგებული მთელი საერთაშორისო საჯარო სამართალი. რაც ნიშნავს, ყველა დამოუკიდებელი (სუვენერული) სახელმწიფო თანასწორია – თანასწორს არა აქვს ძალაუფლება თანასწორზე – (*par in parem non habet imperium*). საერთაშორისო სამოქალაქო პროცესში ამ პრინციპის არსი მდგომარეობს შემდგომში: უცხო სახელმწიფოში განხორციელებული სამოქალაქო სამართალწარმოება, ისეთივე მართლმსაჯულებაა, ჩატარებული კანონიერი სასამართლოს მიერ,

1 ლილუაშვილი თ., 2010. „საერთაშორისო კერძო სამართალი“, გამ. „ჯისიაი“, თბ., გვ.124.

კონფერენციის შრომები

ბაკურ ლილუაშვილი

როგორც საკუთარ ქვეყანაში. მისი მიზანია – სხვა ქვეყნის სამოქალაქო საპროცესო სამართლისადმი (სამართალწარმოებისადმი) პატივისცემა. ეს თავის მხრივ გამოიხატება შემდეგში, ერთი – უცხო ქვეყნის პროცესუალური ნორმების საფუძველზე მიღებული სასამართლო გადაწყვეტილების საქართველოში ცნობა-აღიარების პროცესში. მეორე – მხარეთა თანასწორობა სამოქალაქო სამართალწარმოებისას. მაგ. „საერთაშორისო კერძო სამართლის შესახებ“ კანონის 57-ე მუხლის თანახმად: „უცხო ქვეყნის მოქალაქეები და იურიდიული პირები, აგრეთვე მოქალაქეობის არმქონე პირები სამოქალაქო პროცესში საქართველოს ტერიტორიაზე სარგებლობენ ისეთივე სამართლებრივი გარანტიებით, როგორც საქართველოს მოქალაქეები და იურიდიული პირები.“ უნდა აღვნიშნოთ, რომ ზოგ შემთხვევაში შეიძლება საჭირო გახდეს ამ პრინციპიდან გადახვევა; კერძოდ, შეიძლება უარი ეთქვას უცხო ქვეყნის სასამართლო გადაწყვეტილების ცნობა-აღსრულებას საქართველოს ტერიტორიაზე, თუ ამ სახელმწიფოს პროცესუალური ნორმებით ირღვევა მხარის ესა თუ ის ფუნდამენტური უფლება – მოსმენილ იქნას სამართლიანი სასამართლოს მიერ, ან არ ხორციელდება სრულყოფილად შეჭიბრობითობის პრინციპი და სხვ.

სასამართლოს ქვეყნის კანონი (lex fori) – იგი ნებისმიერი ქვეყნის სასამართლოსათვის (მოსამართლისათვის) „უცხოური ელემენტით“ დატვირთული საქმის სამართალწარმოების წარმართვის უმნიშვნელოვანეს პრინციპს წარმოადგენს. მისი მთავარი დანიშნულება გამოიხატება შემდეგში – სასამართლო საქმის განხილვისას იყენებს თავისი ქვეყნის საპროცესო კანონმდებლობას. მიუხედავად იმისა, თუ რომელი სახელმწიფოს მატერიალური სამართალს უნდა მიმართოს მხარეთა შორის დავის გადასაწყვეტად. ამასთან ერთად, შეიძლება ადგილი ჰქონდეს აღნიშნული პრინციპიდანაც გადახვევას. მაგ. უცხო ქვეყნის სასამართლო ითხოვს სამართლებრივ დახმარებას და ისეთი პროცესუალური მოქმედებების შესრულებას, რომელსაც არ იცნობს ჩვენი ქვეყნის სამოქალაქო საპროცესო სამართალი. მთავარია, საქართველოს სასამართლოს (მოსამართლის) მიერ განსახორციელებელი პროცესუალური მოქმედებები პრინციპში არ ეწინააღმდეგებოდნენ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით დადგენილ წესებს.

სამართლებრივი კვალიფიკაციის პრინციპი – შეიძლება ითქვას საერთაშორისო სამოქალაქო საპროცესო სამართლის ერთ-ერთი საინტერესო და პრობლემური პრინციპი. როგორც წესი სამართალწარმოებაში მოსაყენებლ ნორმებს აუცილებელია მიეცეთ შესაბამისი კვალიფიკაცია. ანუ, აღნიშნულ ნორმა უნდა მივაკუთვნოთ მატერიალურ თუ პროცესუალურ სამართალს. ამ შემთხვევაში საქმე გვაქვს ორ შესაძლო შემთხვევასთან, ერთი – მოქმედებს ხელშეკრულებით განსაზღვრული ქვეყნის სამართალი (lex causae), მეორე – კვალიფიკაციის მინიჭება ხდება სასამართლოს ქვეყნის კანონის მიხედვით (lex fori).

## კონფერენციის შრომები

## ნაცვალგების პრინციპი

ნაცვალგების პრინციპი – შეიძლება ითქვას, რომ იგი მოქმედებს როგორც მატერიალური, ასევე სამოქალაქო პროცესუალურ სამართალში. მაგ. „საერთაშორისო კერძო სამართლის შესახებ“ კანონის 21-ე მუხლის გამომდინარე, უცხო სახელმწიფოს ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს გააჩნიათ ისეთივე უფლებაუნარიანობა და ქმედუნარიანობა, როგორც საქართველოს შესაბამის სამართალსუბიექტებს. მაგრამ ამავე მუხლის მეორე წინადადების თანახმად: „ამ წესიდან გამონაკლისი დაიშვება, თუ უცხო ქვეყანაში მოქმედებს საქართველოს ფიზიკური ან იურიდიული პირების უფლებების შემზღვეველი ნორმები. ამისათვის საჭიროა კანონით ნათლად განსაზღვრული ნორმა“. ე. ი. თუ რომელიმე ქვეყნის მატერიალური სამართალი, და ეს პირდაპირ უნდა იყოს გაწერილი კანონში, იზღუდება ჩვენი ქვეყნის მოქალაქეების, ან იურიდიული პირების ესა თუ ისი უფლება, მაშინ საქართველოში შეიძლება დაშვებული იქნეს ამ სახელმწიფოს კერძო სამართლის სუბიექტების მიმართ შესაბამისი შეზღუდვები.

თემის მიზნიდან გამომდინარე, გვსურს განვიხილოთ ზემოთ აღნიშნული პრინციპი სამოქალაქო საპროცესო სამართალთან მიმართებით. კერძოდ უცხო ქვეყნის სასამართლო გადაწყვეტილებათა ცნობა-აღსრულების პროცესში. „საერთაშორისო კერძო სამართლის შესახებ“ კანონის 68-ე მუხლის მეორე პუნქტის „ე“ ქვეპუნქტიდან გამომდინარე, საქართველოში უცხო ქვეყნის სასამართლო გადაწყვეტილების ცნობა არ ხდება, თუ „ე) უცხო ქვეყანა არ ცნობს საქართველოს სასამართლო გადაწყვეტილებებს.“

აღსანიშნავია, რომ ნაცვალგება მეტ-ნაკლებად არის კანონმდებლობით განმტკიცებული სხვადასხვა ევროპისა თუ სხვა რეგიონების სახელმწიფოებში. მაგ. გერმანიის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 3238-ე მუხლის პირველი ნაწილის მე-5 პუნქტის თანახმად, გადაწყვეტილების აღიარება არ ხდება, თუ:

„5) არ არის უზრუნველყოფილი ნაცვალგების პრინციპი“.

ჩეხეთის რესპუბლიკის „საერთაშორისო კერძო სამართლისა და პროცესის შესახებ“ კანონის 64-ე მუხლის თანახმად, გადაწყვეტილების აღიარება და აღსრულება არ ხდება, თუ:

„ე) გარანტირებული არ არის ნაცვალგება. ნაცვალგება არ მოითხოვება, თუ უცხო ქვეყნის სასამართლო გადაწყვეტილება არ არის ჩეხეთის მოქალაქისა და იურიდიული პირის წინააღმდეგ გამოტანილი“.<sup>2</sup>

ნაცვალგების პრინციპს არ ითვალისწინებს შვეიცარიის, ავსტრიის, საფრანგეთისა და სხვა სახელმწიფოების კანონმდებლობა. თუმცა უნდა აღვნიშნოთ, რომ შვეიცარია „ნაცვალგებას“ ითხოვს, როდესაც აღიარებული უნდა იქნეს გაკოტრების საქმის წარმოებისას უცხო ქვეყანაში მიღებული სასამართლო გადაწყვეტილება.<sup>3</sup>

2 Междунароное частное право. Иностранное законодательство. Изд. СТАТУТ. Москва, 2001, стр.619.

3 Междунароное частное право. დასახ. ნაშრომი. გვ.662.

კონფერენციის შრომები

ბაკურ ლილუაშვილი

ნაცვალგების პრაქტიკაში გამოყენების სხვადასხვა წესების მიხედვით, შეიძლება გამოვყოთ შემდეგი:

- ა) „ნეგატიური ნაცვალგება“ – ერთი ქვეყანა არ აღიარებს მეორე სახელმწიფოს სასამართლო გადაწყვეტილებას, გამომდინარე იქიდან, რომ ეს უკანასკნელი თავის მხრივ არ ცნობს ამლიარებელი სასამართლოს გადაწყვეტილებებს. მას „კანონიერ“ ნაცვალგებასაც უწოდებენ, რადგან იგი კანონმდებლობით არის განსაზღვრული.
- ბ) „მარტივი პოზიტიური ნაცვალგება“ – პრინციპი მოქმედებს სახელმწიფოთა შორის მხოლოდ კეთილი ნების და ურთიერთდახმარების საფუძველზე, მაგრამ არა მათ შორის გაფორმებული ხელშეკრულებებით; ე.წ. „ფაქტიური ნაცვალგება“.
- გ) „ორგანიზებული პოზიტიური ნაცვალგება“ სასამართლო გადაწყვეტილებათა ცნობა-აღსრულება ხორციელდება ორმხრივი ან/და მრავალმხრივი ხელშეკრულებების საფუძველზე.

აღნიშნული პრინციპის არსებობობას, როგორც წესი ორი საფუძველით ასაბუთებენ – უშუალოდ სახელმწიფოს ინტერესების დასაცავად და ასევე თავისი მოქალაქეების ინტერესების საზღვარგარეთ დაცვის მიზნით.<sup>4</sup>

აუცილებელია აღვნიშნოთ, რომ თანამედროვე პირობებში ამ მიზნების განხორციელება ნაცვალგების პრინციპის გამოყენებით პრაქტიკულად არაეფექტურია შემდეგი მოსაზრებების გამო:

პირველი – სახელმწიფოს სუვერენეტიტეტი, მისი დამოუკიდებლობა არ ილახება იმის გამო, რომ უცხო სახელმწიფო უარს ამბობს მისი სასამართლოს გადაწყვეტილებების აღიარებაზე. გამომდინარე იქიდან, რომ ყოველი სახელმწიფოს ხელისუფლება, კერძოდ, სასამართლოს იურისდიქცია ვრცელდება მისსავე ტერიტორიაზე. ხოლო, უცხო ქვეყნის სასამართლო გადაწყვეტილების ცნობისა და არსრულების პირობებს, საფუძველს თითოეული ქვეყანა თვითონ ადგენს.

მეორე – საფუძველიან ეჭვს იწვევს ის გარემოებაც, რომ ცალმხრივად „კეთილი ნების“ გამოვლენა, ასეთივე „კეთილი ნების“ გამომჟღავნებას გამოიწვევს უცხო სახელმწიფოს მიერ სასამართლო გადაწყვეტილების აღიარებისას (მარტივი პოზიტიური ნაცვალგება). პირიქით. აღიარებაზე სისტემატურად უარის თქმამ, შეიძლება აიძულოს გადაწყვეტილების გამომტანი სასამართლო, მიმართოს ანალოგიური ღონისძიებების გამოყენებისაკენ.<sup>5</sup>

მესამე – „ნაცვალგების“ პრინციპი მიმართულია უშუალოდ სახელმწიფოსადმი, მაშინ, როდესაც მისი შედეგების გამოვლენა ხდება კერძო სამართლებრივ ურთიერთობებში.<sup>6</sup> აღნიშნული ინსტიტუტი მოქმედებს ნებისმიერი მხარის და ნებისმიერი საქმის საქმის მიმართ. ამავე დროს, რაც ძალზედ საყურადღებოა, არა აქვს მნიშვნელობა, რომელი მხარის

4 Legarde P., 1977. „Lareciprocite en droit internacional prive. RCADIH, p. 139. აგრეთვე აღნიშნული მოსაზრების შესახებ იხ. Литвиеский Д. В., 2005. „Признание иностранных судебных решении по гражданским делом.“ Изд. С-Петербургского университета. стр.220-221.

5 Шак Х., 2001. Международное гражданское процессуальное право. Изд. БЕК. Москва, стр.260.

6 Литвиеский Д. В., დასახ. ნაშრომი. გვ.360.

## კონფერენციის შრომები

სასარგებლოდ არის იგი გამოტანილი. ანუ უარი უნდა ეთქვას აღიარებაზე იმ გადაწყვეტილებასაც, რომელიც მიღებულია ამლიარებელი ქვეყნის მოქალაქისა თუ იურიდიული პირის უფლებების დასაცავად.

გასათვალისწინებელია ის გარემოებაც, რომ „ნაცვალგების“ ინსტიტუტის გამოყენებამ საკმაოდ უარყოფითი შედეგები შეიძლება გამოიწვიოს ეკონომიკური ურთიერთობების განვითარებაში. საფუძვლიან ეჭვს იწვევს ის ვითარება, რომ აღნიშნული პრინციპის გამო გადაწყვეტილების აღიარებაზე უარის თქმამ, ხელსაყრელი გარემო შეუქმნას ამ სახელმწიფოს კომერციულ იურიდიულ პირებს, მით უმეტეს თუ ეს გადაწყვეტილება მათ სასარგებლოდ იქნება მიღებული. ამავე დროს, უცხო ქვეყნის სამეწარმეო იურიდიული პირებისთვისაც სერიოზული დასაფიქრებელი იქნება, ღირს თუ არა ეკონომიკური ურთიერთობების დამყარება იმ სახელმწიფოს მეწარმეებთან, რომელიც მკაცრად მიმართავს „ნაცვალგების“ წესს.

საყურადღებოა შემდეგისაკითხის გათვალისწინებაც. კერძოდ, პირველი – სახელმწიფო ხელისუფლების რომელი შტო – საკანონმდებლო, აღმასრულებელი თუ სასამართლო – ადგენს, უზრუნველყოფილია თუ არა ამა თუ იმ ქვეყანაში „ნაცვალგების“ პრინციპი საქართველოს სასამართლოების გადაწყვეტილებათა მიმართ, მეორე – პრინციპის არსებობა-არარსებობის მტკიცების ტვირთი ხომ არ უნდა გადავიდეს მონაწილე მხარეზე, რომელიც შუამდგომლობს გადაწყვეტილების აღიარებაზე, ან იმ პირზე, რომელიც წინააღმდეგია ამ გადაწყვეტილების ცნობა-აღსრულების. შედარებით უფრო გავრცელებულია მოსაზრება, რომლის მიხედვით „ნაცვალგების“ ინსტიტუტის არსებობას უნდა ადგენდეს უშუალოდ სასამართლო ისევე, როგორც საერთოდ ადგენს ამა თუ იმ გარემოებებს და ფაქტებს. შეიძლება მოვიყვანოთ მაგალითი სასამართლო პრაქტიკიდან:

„საერთაშორისო კერძო სამართლის შესახებ“ საქართველოს კანონის 68-ე მუხლის მე-2 პუნქტის „ე“ ქვეპუნქტის საფუძველზე საქართველო არ ცნობს უცხო ქვეყნის სასამართლო გადაწყვეტილებებს, თუ უცხო ქვეყანა არ ცნობს საქართველოს სასამართლოს გადაწყვეტილებებს.

საკასაციო პალატა განმარტავს, რომ ზემოაღნიშნული ნორმა ორ სიტუაციას მოიცავს: ა) საქართველოსა და უცხო სახელმწიფოს შორის არ არსებობს ორმხრივი ან მრავალმხრივი შეთანხმება, რომლის ძალითაც მხარეებს ერთმანეთის სასამართლო გადაწყვეტილებების ცნობის ვალდებულება ეკისრებათ, ბ) უცხო ქვეყანა, გარკვეული მოსაზრებებიდან და სამართლებრივი საფუძვლებიდან გამომდინარე, საქართველოს სასამართლოს გადაწყვეტილებებს არ ცნობს, მიუხედავად იმისა, არსებობს თუ არა საერთაშორისო შეთანხმება.

განსახილველ შემთხვევაში სასამართლო აქტები, რომელთა ცნობასაც შუამდგომლობის ავტორი ითხოვს მიღებულია ისრაელის სასამართლოს მიერ. საქართველოსა და ისრაელის სახელმწიფოს შორის რაიმე ორმხრივი შეთანხმება სამართლებრივი დახმარების გაწევის ან სასამართლო გადაწყვეტილების ცნობის შესახებ არ არსებობს. მხარეები არც რომელიმე მრავალმხრივი საერთაშორისო ხელშეკრულების წევრები

კონვენციის შრომები

არიან, რომელიც ამგვარ საკითხებს აწესრიგებს, შესაბამისად, ისრაელის სახელმწიფოს საქართველოს სასამართლო გადაწყვეტილებების ცნობასთან დაკავშირებით რაიმე ვალდებულება არ აქვს ნაკისრი, აღნიშნული კი, «საერთაშორისო კერძო სამართლის შესახებ» საქართველოს კანონის 68-ე მუხლის საფუძველზე, შუამდგომლობის დაკმაყოფილებაზე უარის თქმის საფუძველია.

ამდენად, საკასაციო სასამართლო მიიჩნევს, რომ შუამდგომლობა არ შეესაბამება „საერთაშორისო კერძო სამართლის შესახებ“ საქართველოს კანონის მოთხოვნებს, რის გამოც მას უარი უნდა ეთქვას დაკმაყოფილებაზე.<sup>7</sup>

აღნიშნული გადაწყვეტილება ყურადღებას იმსახურებს პირველ რიგში იმით, რომ სასამართლო განჩინებაში არ არის განსაზღვრული, თუ რა მონაცემებს, რა ფაქტებსა და გარემოებებს ეყრდნობა სასამართლო, როდესაც აღნიშნავს, გადაწყვეტილების გამომტანი სახელმწიფოს მხრიდან „ნაცვალგების“ პრინციპის არარსებობას ჩვენი ქვეყნის სასამართლო გადაწყვეტილებებისადმი.

ყველაზე უფრო მყარ საფუძველს, რომ „კეთილი ნების“ (ნაცვალგების) გამოვლენა უზრუნველყოფილი იქნება სახელმწიფოებს შორის, წარმოადგენს საერთაშორისო მრავალმხრივი თუ ორმხრივი ხელშეკრულებები. მაგრამ, უნდა აღვნიშნოთ, რომ ამასაც გააჩნია თავისი უარყოფითი მხარე. მრავალმხრივ ხელშეკრულებებთან შედარებით, ორმხრივი ხელშეკრულებების დადება კიდევ უფრო უფრო რთულ პრობლემას წარმოადგენს, თუნდაც ასეთი შეთანხმებების დადების შესაძლებლობების მრავალრიცხოვნობისა და აუცილებლობისა.

მრავალმხრივი საერთაშორისო ხელშეკრულების მაგალითად შეიძლება მოვიყვანოთ „სამოქალაქო, საოჯახო და სისხლის სამართლის საქმეებზე სამართლებრივი დახმარებისა და სამართლებრივი ურთიერთობების შესახებ“ კონვენცია (მინსკის კონვენცია),<sup>8</sup> რომლის 51-ე მუხლის თანახმად:

„ყოველი ხელშემკვრელი მხარე, კონვენციით გათვალისწინებული პირობებით, აღიარებს და აღასრულებს სხვა ხელშემკვრელი მხარის ტერიტორიაზე გამოტანილ გადაწყვეტილებებს, კერძოდ:

ა) სამოქალაქო და საოჯახო საქმეებზე იუსტიციის დაწესებულებების გადაწყვეტილებებს, მათ შორის ასეთ საქმეებზე მხარეთა მორიგების თაობაზე სასამართლოს მიერ დამტკიცებულ შეთანხმებას, აგრეთვე ფულადი ვალდებულებების თაობაზე სანოტარო აქტებს (შემდგომში – გადაწყვეტილებები).“

აუცილებელია აღვნიშნოთ, რომ „საერთაშორისო კერძო სამართლის შესახებ“ კანონის 68-ე მუხლის მესამე პუნქტის თანახმად, აღნიშნული ინსტიტუტი შეიძლება არ იქნეს გამოყენებული შემდეგ შემთხვევაში:

7 იხ. „უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებანი სამოქალაქო-სამეწარმე და სხვა კატეგორიის საქმეებზე“. #3. განჩინება ა-2046-შ-57-2010. 2012 წ., გვ.2.  
8 საქართველო შეუერთდა საქართველოს პარლამენტის 24.01.96 წ. დადგენილებით.

### კონფერენციის შრომები

„იგი ქონებრივ უფლებებს არ ეხება და საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი არ არის მათი ადგილობრივი განსჯადობა“.

შეიძლება დავასკვნათ, რომ საქართველოს სასამართლოს შეუძლია ცნოს უცხო ქვეყნის სასამართლო გადაწყვეტილება, რომელიც თავის მხრივ არ აღიარებს ჩვენი ქვეყნის სასამართლო გადაწყვეტილებებს, იმ შემთხვევაში, თუ დავა არ ეხება ქონებრივ უფლებებს და ამავე დროს საქმის განხილვა არ შედის საქართველოს სასამართლოების საერთაშორისო განსჯადობაში. ამავე დროს, ორივე ეს პირობა ერთდროულად უნდა არსებობდეს.

### დასკვნა

ზემოთქმულიდან გამომდინარე შეიძლება დავასკვნათ, რომ საქართველოს კანონმდებლობამ გარკვეულწილად შეამსუბუქა „ნაცვალგების“ პრინციპის მოქმედება ერთდროულად გარკვეული სახის დავის საგნისა და საერთაშორისო განსჯადობის საფუძველზე დაყრდნობით.

ნიშნავს თუ არა ეს, რომ სხვა გადაწყვეტილებების მიმართ საქართველოს სასამართლომ აუცილებლად უნდა მიმართოს ნაცვალგების პრინციპს? ვფიქრობთ, ასე ცალსახად მიდგომა გაუმართლებელი იქნებოდა. ვფიქრობთ, მიზანშეწონილი იქნებოდა ეს დანაწესი არ იყოს გაგებული, როგორც კანონის იმპერატიული ნორმა.

თუ სასამართლო მაინც დადგება „ნაცვალგების“ ინსტიტუტის გამოყენების წინაშე, მიზანშეწონილად მიგვაჩნია გამოყენებული იქნეს შეფასების რაც შეიძლება ნაკლებად მკაცრი კრიტერიუმები. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, აღიარებაზე უარი უნდა ეთქვას იმ ფაქტების და გარემოებების გათვალისწინებით, რომელთა საფუძველზეც გადაწყვეტილების გამომტანი სასამართლო არ ახორციელებს საქართველოს სასამართლოს ცნობასა და აღსრულებას. მაგ. ეს შეიძლება იყოს ჩვენი ქვეყნის სასამართლო აქტების არაღიარება საოჯახო საქმეებზე, ან/და გადაწყვეტილებები გამოტანილი მოპასუხის საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით და არა მხარეების მიერ ხელშეკრულებით განსაზღვრული სახელმწიფოს სასამართლოს მიერ და სხვ.

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე, მიზანშეწონილად მიგვაჩნია, უახლოეს მომავალში, საქართველომ უარი ეთქვას აღნიშნული პრინციპის გამოყენებაზე საკანონმდებლო დონეზე. მით უმეტეს, თუ გავითვალისწინოთ ჩვენი ქვეყნის შესაძლებლობებს, დაამყაროს სხვა სახელმწიფოებთან საერთაშორისო მრავალმხრივი და ორმხრივი ხელშეკრულებებით პოლიტიკურ-ეკონომიკური და სამართლებრივი კავშირ-ურთიერთობები.



# THE PROBLEM OF THE PRINCIPLE OF RECIPROCITY IN THE PROCESS OF RECOGNITION-ENFORCEMENT OF THE FOREIGN COURTS DECISIONS

Bakur Liluashvili

*Doctor of Law, Professor, European University,  
Union of Law Scientist member*

**KEYWORDS:** Principle, Reciprocity, Recognition-Enforcement

## RESUME

In this work we discussed an important and troubling institution of international civil procedure law, known as the principle of “reciprocity” and its notion and faces. The reciprocity principle is particularly evident in the process of execution in judicial decisions of a foreign state in Georgia. In this regard, we discussed such issues as the institution’s approach to the state, its sovereignty and if Georgia strictly addresses the use of this principle, the possible problematic consequences of the use of this institution.

### NOTES:

1. Liluashvili T., Private International Law. Tbilisi, 2005. (in Georgian)
2. Международное частное право. Иностранное законодательство. Изд. СТАТУТ. Москва, 2001, стр.619. (in Russian)
3. Международное частное право. დასახ. ნაშრომი. გვ.662. (in Russian)
4. Legarde P., 1977. Lareciprocite en droit internacional prive. RCADIH, p.139. (in Russian)
5. Schack H., 2001. Internationales Zivilverfahrensrecht. Verlag Beck, Moskau, s.260. (in Russian)
6. Litvinski D. B., 2005. „Recognition of foreign judicial decision in civil case”. Publishing C-Peterburg house of the Universiti. (in Russian)
7. Supreme Court of Georgia – Civil Cases. 2012, #3, s.2. <http://www.supremecourt.ge/court-decisions/civil-cases/> (In Georgian)
8. Georgia joined on the basis of the decree of Georgia of 24.01.96. (In Georgian)

**BIBLIOGRAPHY:**

1. Private International Law Code of Georgia. <https://matsne.gov.ge> (In Georgian)
2. Zivilprozessordnung Deutschlands; Moskau, Verlag „Wolters Kluwer“. 2006. (In Russian)
3. Private International Law. A Collection of Foreign Statutes. Moscow, 2001, S.630. (In Russian)